

Varga Attila

1958–2023

Varga Attila, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának professzora, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a magyar és a nemzetközi regionális tudomány kiemelkedő alakja hosszú betegség után, alkotóereje teljében, 2023. október 23-án, 65 éves korában elhunyt. Nem csupán tudományos tevékenysége kiemelkedő, hanem a tudományosműhely-teremtésben és az utánpótlás-nevelésben is maradandót alkotott. Beosztásai közül kiemelkedik a Regionális Innovációs és Vállalkozáskutató Központ igazgatói, az MTA-PTE Innováció és Regionális Gazdasági Növekedés Kutatócsoport vezetői, a Pécsi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Közgazdaságtan és Ökonometria Tanszékének professzori, valamint a Regionális és Gazdaságtani Doktori iskola vezetői pozíciója.

Varga Attila Budapesten született 1958-ban. Alap- és középfokú tanulmányait Tatabányán végezte. 1979-ben kezdte meg egyetemi tanulmányait a JPTE Közgazdaságtudományi Karán, ahol 1983-ban diplomázott, majd tanársegédként kezdett dolgozni. Érdeklődése a művészeti élet – különösen a zene – gazdasági és társadalmi kapcsolatainak kutatásától az elméleti közgazdaságtan irányába fordult, 1989-ben megvédett egyetemi doktorijának témája Adam Smith volt. Doktori (PhD-) tanulmányait 1992-ben kezdte meg a Nyugat-virginiai Egyetemen, ahol témavezetője, a nemzetközi híró Luc Anselin révén megismerkedett az akkor felívelőben levő térökonometria módszerével. Az innováció és a tudás áttérése iránti érdeklődése arra készítette, hogy más kapcsolatokat keressen. Akkor kezdődött szakmai, majd baráti kapcsolata Ács Zoltánnal, aki megosztotta vele egyedülálló adatállományát. Doktori fokozatát 1997-ben védte meg, doktori értekezése később nagy sikerű könyv formájában, *University Research and Regional Innovation: A Spatial Econometric Analysis of Academic Technology Transfers* címmel jelent meg a Springer kiadónál (Varga [1998]).

Korábbi munkahelyei között szerepel a Nyugat-virginiai Egyetem Regionális Kutatóintézetének kutatóasszisztensi beosztása (1997–1998), vezető kutatói ösztöndíjak az Osztrák Tudományos Akadémián és a Bécsi Közgazdaságtudományi Egyetemen (1999–2001). Bécsben Manfred Fischerrel dolgozott együtt. Magyarországra történő visszatérése után (2001) 2006-ban habilitált és kapott egyetemi tanári kinevezést. MTA-doktori disszertációját Agglomeráció, technológiai haladás

és gazdasági növekedés – A K + F térszerkezet makrogazdasági hatásainak vizsgálata címmel védte meg.

2006 és 2012 között a PTE KTK Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézetének igazgatója volt, 2005-ben megalapította a Regionális Innováció- és Vállalkozáskutató Központot. 2011-ben vette át a Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola vezetését, amelyet rangos, számos nemzetközi kapcsolatot ápoló programmá alakított. Megszervezett egy fiatal tudósokból álló csoportot is, és ugyanazt gyakorolta, amit ő is kutatott: a tudásátadást. A kutatóközpont és a doktori iskola bázisán kialakított tudományos műhely meghatározó szerepet tölt be a PTE KTK tudományos tevékenységében, valamint a hazai regionális és közgazdaság-tudományban is. A műhely számos hazai kutató karrierjét indította el és támogatta.

Elismert akadémikusokat, nemzetközi szaktekintélyeket, a regionális gazdaságtan vezető kutatóit hívta meg Pécsre, és kiépített egy máig működő nemzetközi hálózatot. Számos sikeres workshopot és konferenciát szervezett, ezek közül kiemelkedik a Regionális Tanulmányok Társasága (*Regional Studies Association, RSA*) 2010-es és az Európai Regionális Tudományi Társaság (*European Regional Science Association, ERSA*) 2023-as nagy, nemzetközi konferenciája.

Számos egyetem meghívott vendége volt, többek között az Institute of Public Policy, George Mason University (1997), Max Planck Institute, Jena (2004), Saint Etienne University (2005), JRC-IPTS of the European Commission in Seville (2008), GREThA at the University of Bordeaux (2012), Institut für Wirtschafts- und Kulturgeographie (WiGeo), Leibniz University, Hannover (2018).

A regionális tudományok közössége sokat köszönhet Varga Attilának. 2001-es magyarországi hazatérte után újjászervezte a magyar regionális tudomány képviselőit az Európai Regionális Tudományi Társaságon belül. 2017-ig ő volt az ERSA magyar szekciójának képviselője és 2003–2019 között az ERSA Council tagja. 2011-től a Magyar Regionális Tudományi Társaság elnökségi tagja, 2017-től alelnöke, továbbá az MTA Regionális Tudományos Bizottság köztestületi tagja, 2008–2011 között alelnöke, 2018–2023 között elnöke volt. 2012–2016 között az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont külső Tudományos Tanácsadó Testületének elnöki pozícióját töltötte be. Emellett a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesület alapítója, majd 2007–2010 között elnökségi tagja volt.

Varga Attila nemzetközileg ismert a regionális innováció és a gazdaságfejlesztés területén végzett kutatásairól. Tudományos munkássága az Egyesült Államokban indult az 1990-es években, ahol fő kutatási területe a tudásáramlás térbeli terjedése volt. Legjelentősebb eredményeit is ezen a területen érte el: az innovációk egyetemekről, kutatóintézetekből történő térbeli terjedését vizsgálva, továbbfejlesztve Adam Jaffe és Maryann Feldman elméletét, precíz módon számszerűsítve a tudásáramlás mértékét (Acs [2009]). Publikációs portfóliója kiemelkedő, sokat idézett cikkei vezető folyóiratokban jelentek meg (Journal of Urban Economics, Research Policy, Regional Studies, Journal of Regional Science). Az MTMT szerint tudományos közleményeinek száma 273, rájuk 8773 független hivatkozás érkezett. A Google Scholar szerinti hivatkozásainak száma 12 995 (2023. november 19-én), amivel a regionális gazdaságtan kategóriában az előkelő 7. helyet foglalja el.

A tudásterjedés mellett a gazdasági modellezés volt a másik fő kutatási területe. A 2000-es évektől vizsgálta és elemezte a gazdasági növekedés térbeli tényezőit Magyarországon, az Európai Unióban és Törökországban egy, a vezetése alatt kifejlesztett földrajzi makro- és regionális (GMR) modell segítségével. A kutatás-fejlesztés és az emberi tőke fejlesztése, vállalkezési és innovációs hálózati szakpolitika, az intelligens szakosodás, beruházástámogatás, infrastruktúrafejlesztés körében tett gazdaságpolitikai javaslatai regionális, nemzeti és nemzetek feletti (EU) szinten is megjelentek.

A 2000-es évektől a helyalapú szakpolitika jelentősége megnőtt, mind az uniós politikusok, mind a kutatók igyekeztek az uniós támogatásokat és forrásokat jobban megcélozni. 2008-ban Varga Attila nemzeti szakértőként meghívást kapott az Európai Bizottság sevillai kutatóközpontjába, ahol hozzájárult az első uniós szintű regionális modell, a RHOMOLO (*Regional Holistic Model*) megalkotásához. A szakpolitikai hatáshozjárások mindig is fontos részét alkották modelljeinek. A különböző intelligens szakosodási forgatókönyvek értékelése hasznosnak bizonyult a szakpolitikai prioritások kijelölésében Magyarországon, Törökországban és az EU régióiban.

Térgazdasági, innovációs és gazdasági növekedési kutatási irányai mellett jelentős cikkei születtek a vállalkozás területén is. Fontos szerepet töltött be abban, hogy 2001-ben a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara a Globális Vállalkozási Monitor (*Global Entrepreneurship Monitor - GEM*) nemzetközi kutatás magyarországi képviselője lett. A GEM adatállománya gazdag adatforrásnak bizonyult a további kutatásokhoz. Az első GEM-konferencián bemutatott Entrepreneurship, agglomeration and technological change című, Ács Zoltánnal közös tanulmánya (*Acs-Varga [2005]*) is magas idézettséget ért el. Az *Acs-Szerb [2008]* által kidolgozott Globális Vállalkozói Indexet, majd annak regionális EU-változatát Varga Attila sikeresen építette be modelljébe.

Ács Zoltánnal és másokkal együtt egy évtizeden keresztül azon dolgoztunk, hogy a GEM-projekt és a regionális ökonometriai projekt egyesítésével megpróbáljuk jobban megérteni a regionális gazdasági fejlődés mozgatórugóit Európában. Ez a kutatás jelentős nemzetközi figyelmet kapott, és legutóbbi, a 2023 tavaszán Ács Zoltán, Esteban Lafuente és Szerb László szerkesztésében megjelent, a vállalkozói ökoszisztémákról szóló könyvünkben is szerepelt (*Acs és szerkesztőtársai [2023]*). Ezt a könyvet Attilának dedikáltuk.

Varga Attila kivételes publikációs teljesítményével máig az egyik legtöbbet hivatkozott magyar közgazdász. Munkásságát 2018-ban Akadémiai Díjjal és a Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetéssel ismerték el. 2011-ben a West Virginia University Regional Research Institute Outstanding Alumni Scholar Award díját nyerte el, amelyet rajta kívül mindössze négyen kaptak meg. Tudományos munkásságának elismeréseként 2019-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagjává választották. 2023-ban pedig, nem sokkal halála előtt a nagy presztízsű Európai Regionális Tudományi Társaság (ERSA) díját kapta meg.

Egyetemi oktatóként mikroökonómiát, térgazdaságtant és a regionális kutatások módszertani kérdéseit oktatta a PTE KTK különböző programjaiban. Mindig is nagy hangsúlyt fektetett az oktatásra – 2008-ban a PTE Arany Katedra díját is megkapta.

Hallgatói kiemelték elkötelezettségét, alapos felkészültségét – szinte hallatlan odaadással tudott beszélni szeretett modelljeiről.

Varga Attila életműve maradandó, de munkái befejezetlenül maradtak. Nem adatott meg neki a lehetőség a Nagy Összegzésre, ez ránk, munkatársaira és tanítványaira marad. Hiányát barátok, közvetlen kollégák, hallgatók és munkatársak már most érezzük. Emlékét mint a PTE Közgazdaságtudományi Kar egyik legsikeresebb kutatójának, oktatójának, a hazai és a nemzetközi regionális szakma jeles képviselőjének, az MTA tagjának emlékét őrizzük. Munkásságát, életművét ápolni fogjuk. Nyugodjon békében, és azok, akiket megérintett, továbbra is tiszteljük csodálatos és gazdag életét...

Hivatkozások

- ACS, Z. J. [2009]: Jaffe–Feldman–Varga: The search for knowledge spillovers. Megjelent: *Varga Attila* (szerk.): Universities, knowledge transfer and regional development. Chapter 2. Edward Elgar, Cheltenham, 36–56. o. https://doi.org/10.1142/9789814273374_0003.
- ACS, Z. J.–SZERB LÁSZLÓ [2009]: The Global Entrepreneurship Index (GEINDEX). Foundations and Trends® in Entrepreneurship, Vol. 5. No. 5. 341–435. o. <http://dx.doi.org/10.1561/03000000027>.
- ACS, Z. J.–VARGA ATTILA [2005]: Entrepreneurship, agglomeration and technological change. Small Business Economics, Vol. 24. No. 3. 323–334. o. <https://doi.org/10.1007/s11187-005-1998-4>.
- ACS, Z. J.–LAFUENTE, E.–SZERB LÁSZLÓ (szerk.) [2023]: The entrepreneurial ecosystem: A global perspective. Palgrave Macmillan.
- VARGA ATTILA [1998]: University Research and Regional Innovation. A Spatial Econometric Analysis of Academic Technology Transfers. Springer.

Szerb László